

KOMISSION TIEDONANTO

Koronavirustauti: ohjeet turvapaikka- ja palauttamismenettelyjä koskevien asiaankuuluvien EU-säännösten täytäntöönpanosta sekä uudelleensijoittamisesta

(2020/C 126/02)

Koronavirustauti (covid-19) on levinnyt kaikkialle maailmaan, ja sen vuoksi on käynnistetty lukuisia toimenpiteitä taudin leviämismuutoksen hidastamiseksi. Euroopan unionin jäsenvaltioiden valtion- tai hallitusten päämiehet korostivat 10. maaliskuuta 2020, että Euroopan on omaksuttava yhteinen toimintatapa ja koordinoitava toimia tiiviisti komission kanssa. ⁽¹⁾ Erityisesti terveysministeriä ja sisäministeriä kehoitettiin varmistamaan asianmukainen koordinointi yhteisen eurooppalaisen ohjeistuksen aikaansaamiseksi.

Tämänhetkisen mittasuhteiltaan merkittävän maailmanlaajuisen uhan vuoksi tarvitaan ehdottomasti toiminnan koordinoitua EU:n tasolla, jotta kansallisten toimenpiteiden mahdolliset vaikutukset voidaan maksimoida.

Tätä taustaa vasten komissio antoi 16. maaliskuuta 2020 Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle ja neuvostolle tiedonannon, jossa se kehotti ottamaan käyttöön EU:hun suuntautuvaa muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevan väliaikaisen matkustusrajoituksen koronavirusepidemian vuoksi. ⁽²⁾ Tällaisia väliaikaisia rajoituksia ei poikkeuksellisesti sovelleta kansainvälisen suojelun tarpeessa oleviin henkilöihin tai henkilöihin, joiden on päästävä jäsenvaltioiden alueelle muista humanitaarisista syistä. Toimenpiteiden, joita jäsenvaltiot toteuttavat koronavirustaudin leviämisen rajoittamiseksi, olisi perustuttava riskinarviointeihin ja tieteellisiin lausuntoihin ja oltava oikeasuhteisia. Kaikkien turvapaikka-, palauttamis- ja uudelleensijoittamisasioita koskevien rajoitusten on oltava oikeasuhteisia, ne on pantava täytäntöön syrjimättömästi ja niissä on otettava huomioon palauttamiskielion periaate ja kansainvälisen oikeuden mukaiset velvoitteet.

Pandemialla on suoria vaikutuksia siihen, miten EU:n jäsenvaltiot panevat EU:n turvapaikka- ja palauttamissääntöjä täytäntöön, ja se häiritsee uudelleensijoittamista. Komissio on täysin tietoinen vaikeuksista, joita jäsenvaltiot kohtaavat nykyisissä olosuhteissa pannessaan täytäntöön näitä asioita koskevia EU:n sääntöjä. Kaikissa turvapaikka-, uudelleensijoittamista ja palauttamista koskevissa toimenpiteissä olisi otettava kaikilta osin huomioon myös jäsenvaltioiden alueillaan käyttöön ottamat terveysuojelutoimenpiteet koronaviruksen leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi.

Niinpä komissio on laatinut jäsenvaltioiden tukemiseksi nämä ohjeet Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) ja Euroopan raja- ja merivartiostaston (Frontex) tuella sanotun kuitenkin rajoittamatta sen periaatteen soveltamista, että ainoastaan Euroopan unionin tuomioistuin voi antaa sitovia tulkintoja unionin lainsäädännöstä.

Ohjeissa kuvataan, miten menettelyjen jatkuvuus voidaan varmistaa mahdollisimman hyvin varmistamalla samalla ihmisten terveyden ja perusoikeuksien suojelu EU:n perusoikeuskirjan mukaisesti. Samaan aikaan niissä muistutetaan perusperiaatteista, joita on edelleen sovellettava, jotta turvapaikkamenettelyyn pääsy jatkuu mahdollisimman suuressa määrin koronavirusepidemian aikana. Erityisesti kaikki kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset on rekisteröitävä ja käsiteltävä mahdollisista viivästyksistä huolimatta. Kiireellisestä ja välttämättömästä sairauksien, myös koronavirustaudin, hoidosta on huolehdittava.

Tätä varten ohjeissa annetaan myös käytännön neuvoja ja yksilöidään välineet, myös jäsenvaltioissa kehitymässä olevat parhaat käytännöt, jotka koskevat turvapaikka- ja palauttamismenettelyjen toteuttamista ja uudelleensijoittamiseen liittyvien toimien jatkamista nykyisissä olosuhteissa, kun otetaan huomioon, että voimassa olevassa lainsäädännössä ei ennakoita pandemian aiheuttamia erityisiä seurauksia.

Koronaviruksen leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi toteutettavia kansanterveystoimenpiteitä, kuten lääkärintarkastuksia, lähikontaktien vähentämistä, karanteenia ja eristämistä olisi tarpeen mukaan sovellettava kolmansien maiden kansalaisiin, kuten kansainvälistä suojelua hakeviin, uudelleensijoitettuihin ja unionissa laittomasti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin, kunhan nämä toimenpiteet ovat kohtuullisia, oikeasuhteisia ja syrjimättömiä.

⁽¹⁾ <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2020/03/10/statement-by-the-president-of-the-european-council-following-the-video-conference-on-covid-19/>

⁽²⁾ COM (2020) 2050 final.

Tässä asiakirjassa esitetyillä käytännön ohjeilla pyritään antamaan esimerkkejä siitä, mitä yhteisön säännösten puitteissa on mahdollista tehdä. Kukin jäsenvaltio voi hyödyntää niitä omien tarpeidensa mukaan ottaen huomioon olemassa olevat kansalliset käytännöt ja käytettävissä olevat resurssit.

Ohjeet käsittelevät erityisesti seuraavia seikkoja:

Turvapaikka-asiat: hakemusten rekisteröinti ja jättäminen, puhuttelujen suorittaminen ja vastaanotto-olosuhteita, myös säilöönottoa, koskevat kysymykset sekä asetuksen (EU) N:o 604/2013 (jäljempänä 'Dublin-asetus') mukaiset menettelyt.

Uudelleensijoittaminen: käytännön menettelyt valmistelutoimien jatkamiseksi mahdollisuuksien mukaan, jotta uudelleensijoittaminen voidaan aloittaa uudestaan sujuvasti heti, kun se on jälleen mahdollista.

Palauttaminen: käytännön toimenpiteet, jotka saattaisivat helpottaa palauttamismenettelyjen toteuttamista nykyisissä olosuhteissa, tukea vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista, suojella muuttajia kansainväliseen matkustamiseen liittyvien rajoitusten aiheuttamilta tahattomilta seurauksilta, taata olennaisten ja tarkoituksenmukaisten palveluiden saatavuuden ja selventää, millä edellytyksillä laittomien muuttajien säilöönotto on kohtuullista ja oikeasuhteista.

Ohjeiden antaminen on dynaamista, ja sitä voi olla tarpeen kehittää. Asiaankuuluvat EU:n virastot täydentävät sitä järjestämällä aihekohtaisia kokouksia⁽³⁾, joilla tuetaan jäsenvaltioita käytännön lisäneuvonnalla ja helpotetaan parhaiden käytäntöjen jakamista. Lisäksi on käytettävissä EASOn yleistä opastusta⁽⁴⁾ useista keskeisistä, näissä ohjeissa käsitellyistä aiheista.

1. Turvapaikka-asiat

Kansallisen tason toimenpiteillä, joilla rajoitetaan lähikontakteja turvapaikkaviranomaisten ja turvapaikanhakijoiden keskuudessa, on vaikutusta turvapaikkaprosesseihin. Vaikka kansalliset terveysviranomaiset voivat toteuttaa riskinarvioinnin ja tieteellisten lausuntojen perusteella tarpeelliset toimenpiteet koronavirustaudin leviämisen rajoittamiseksi, tällaisten toimenpiteiden olisi oltava paitsi oikeasuhteisia myös EU:n lainsäädännön, mukaan lukien EU:n perusoikeuskirjan mukaisia. Näin ollen viranomaisten on rekisteröitävä kansainvälistä suojelua hakevien kolmansien maiden kansalaisten hakemukset ja otettava ne vastaan, vaikka tässä olisikin viiveitä. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, perheiden ja alaikäisten (myös ilman huoltajaa olevien alaikäisten) tilanteeseen. Lisäksi kaikkia kansainvälistä suojelua hakevia henkilöitä on kohdeltava ihmisarvoisesti, ja heidän on voitava käyttää ainakin perusoikeuksiaan.

Turvapaikkamenettelyjen yhteydessä voidaan harkita direktiivissä 2013/32/EU (jäljempänä 'turvapaikkamenettelydirektiivi') säädettyjen poikkeussääntöjen soveltamista silloin, kun samanaikaisia hakemuksia tulee paljon.⁽⁵⁾ Tällaista koronavirustaudin leviämisen aiheuttamaa tilannetta ei nimittäin ole otettu huomioon direktiivissä. Lisäksi asetuksessa (EU) N:o 603/2013 (jäljempänä 'Eurodac-asetus') säädetään nimenomaisesti mahdollisuudesta lykätä sormenjälkien ottamista kansanterveyden suojelemiseksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi.⁽⁶⁾

Dublin-asetuksessa on joustavuutta hakemuksen käsittelyä koskevaan vastuuseen liittyen, erityisesti henkilökohtaisten puhuttelujen, ilman huoltajaa olevien alaikäisten perheenjäsenien ja harkintavaltalausekkeiden soveltamisen osalta.

Vastaanotto-olosuhteiden osalta jäsenvaltiot voivat asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa käyttää direktiivin 2013/33/EU (jäljempänä 'vastaanotto-olosuhteita koskeva direktiivi') mukaista mahdollisuutta vahvistaa kohtuulliseksi ja mahdollisimman lyhyeksi ajaksi aineellisia vastaanotto-olosuhteita koskevat yksityiskohtaiset säännöt, jotka poikkeavat tavallisista säännöistä.⁽⁷⁾ Tällaisten sääntöjen on kaikissa tapauksissa katettava tarvittavat perustarpeet, myös terveydenhoidon osalta. Koronavirustaudin leviämisen estämiseksi toteutettavista karanteeni- tai eristystoimenpiteistä ei säädetä EU:n turvapaikkasäännöstössä. Tällaisia toimenpiteitä voidaan määrätä myös turvapaikanhakijoille kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jos ne ovat tarpeellisia, oikeasuhteisia ja syrjimättömiä.

⁽³⁾ EASOn turvapaikkaprosessien verkosto piti 2. huhtikuuta 2020 aihekohtaisen verkkokokouksen, jossa käsiteltiin henkilökohtaisten etäpuhuttelujen järjestämistä, ja 8. huhtikuuta 2020 vastaavan kokouksen turvapaikkahakemusten jättämisestä etänä. Myös EASOn uudelleensijoittamista ja humanitaarista maahanpääsyä käsittelevä verkosto järjesti verkkokokouksen, jossa käsiteltiin koronavirustaudin vaikutuksia jäsenvaltioiden uudelleensijoittamistoiimiin.

⁽⁴⁾ EASOn käytännön opas: henkilökohtaiset puhuttelut ja EASOn opas turvapaikkamenettelyistä: toimintaa koskevat vaatimukset ja indikaattorit ja EASOn ohjeet vastaanottoon liittyvän varautumissuunnitelman tekemisestä

⁽⁵⁾ Direktiivin 2013/32/EU 6 ja 31 artikla.

⁽⁶⁾ Asetuksen (EU) N:o 603/2013 9 artikla.

⁽⁷⁾ Direktiivin 2013/33/EU 18 artikla.

1.1. Turvapaikkamenettelyt

Kansainvälistä suojelua koskevan menettelyn osalta useat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, että lähikontaktien vähentämisen ja henkilöstöpulan vuoksi turvapaikkaviranomaisia on suljettu tai tapaamiset järjestyvät ainoastaan ennakoilmoituksen jälkeen puhelimitse tai sähköisten palvelujen kautta. Jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet myös kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten rekisteröintiin liittyvistä palvelurajoituksista. Jotkin jäsenvaltiot ovat täsmentäneet, että hakemusten rekisteröinti on yleisesti ottaen keskeytetty tai sallittu vain poikkeustapauksissa ja/tai haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden osalta.

Turvapaikkamenettelydirektiivin 6 artiklan 5 kohdassa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus pidentää hakemusten rekisteröinnin määräaika kymmeneen työpäivään, jos suuri määrä kolmansien maiden kansalaisia tai kansalaisuudettomia henkilöitä tekee samanaikaisesti hakemuksen, jolloin määräaikoja on käytännössä erittäin vaikea noudattaa. Jäsenvaltioiden olisi voitava soveltaa tätä poikkeussääntöä väliaikaisesti, jos kansallisten viranomaisten on käytännössä hyvin vaikeaa noudattaa rekisteröintiä koskevaa kolmen tai kuuden päivän määräaika koronavirusautitilanteen vuoksi. Tilanteella voi olla hyvin samanlainen vaikutus lainsäädännön yleisen tarkoituksen ja kyseessä olevien intressien kannalta kuin vaikeuksilla, jotka johtuvat suuresta määrästä samanaikaisia hakemuksia, kun otetaan huomioon, että voimassa olevassa lainsäädännössä ei oteta pandemiatilanteesta johtuvia erityisiä olosuhteita huomioon. Hakemusten rekisteröinnin lisääntyminen ei saisi missään tapauksessa vaikuttaa hakijoiden vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin mukaisiin oikeuksiin, joita sovelletaan hakemuksen tekemisestä alkaen.

Turvapaikkamenettelydirektiivin 6 artiklan 1 kohdan kolmannen alakohdan mukaisesti jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tiedot rekisteröintiin ja hakemusten jättämiseen liittyvistä muutoksista ilmoitetaan niiden viranomaisten henkilöstölle, jotka todennäköisesti vastaanottavat kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia (kuten poliisille, rajavartioloille, maahanmuuttoviranomaisille ja säilöönottoyksiköiden henkilöstölle), jotta ne voivat siirtää rekisteröintitapauksia ja ilmoittaa hakijoille, missä ja miten kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset voi jättää.

Käytännön ohjeita:

- Niiden viranomaisten henkilöstölle, jotka todennäköisesti vastaanottavat kansainvälistä suojelua koskevia hakemuksia, olisi ilmoitettava väliaikaisista muutoksista, joita koronavirusauti aiheuttaa turvapaikkamenettelyyn pääsyyn. Näitä ovat esimerkiksi turvapaikkaviranomaisten työajan lyhentäminen, rajoitukset yleisön mahdollisuuksiin kääntyä viranomaisten puoleen ja mahdollisuus etäyhteydenottoihin esimerkiksi puhelimitse.
- Tiedot tällaisista väliaikaisista muutoksista ja järjestelyistä olisi annettava myös suurelle yleisölle esimerkiksi turvapaikkaviranomaisten verkkosivuilla, jotta kolmansien maiden kansalaiset tai kansalaisuudettomat henkilöt olisivat tietoisia niistä ennen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tekemistä. Tällainen tieto olisi hyödyllistä myös kansalaisjärjestöille, jotka voivat auttaa hakijoita.
- Jos turvapaikkaviranomaisten tiloihin on edelleen pääsy, tarvittavat tiedot olisi mahdollisuuksien mukaan mieluiten esitettävä infografiikan ja muun visuaalisen viestinnän keinoin.
- Muutamat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön erilaisia järjestelmiä hakijoiden rekisteröimiseksi ilman henkilökohtaista kontaktia turvapaikkahenkilöstön kanssa. Esimerkkinä hyvästä käytännöstä voidaan mainita hakijoiden rekisteröinti viranomaisen tiloissa sijaitseissa erikoiskopeissa, joissa on saatavilla tietoa hakijan kielellä ja joissa on mahdollisuus tietojen keräämiseen.

Hakemusten jättäminen:

Joissakin jäsenvaltioissa kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset on mahdollista jättää postitse. Komissio suosittelee, että hakemukset pitäisi tarvittaessa voida jättää lomakkeella joko postitse tai mieluiten verkossa. Turvapaikkamenettelydirektiivin 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti hakemus katsotaan jätetyksi, kun toimivaltaiset viranomaiset ovat saaneet lomakkeen.

Käytännön ohjeita:

- Hakemusten jättäminen voidaan tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan järjestää verkossa (sähköisen lomakkeen lähettäminen). Tällaisissa tapauksissa oikean sähköisesti täytettävän lomakkeen olisi oltava helposti hakijoiden saatavilla.
- Kun hakemus jätetään sähköisesti tai postitse, hakijoilla olisi oltava näyttöä siitä, että he ovat jättäneet turvapaikkahakemuksen, kuten vahvistussähköposti tai kuitti kirjatusta kirjeestä.

- Erityisiä toimenpiteitä olisi toteutettava sen varmistamiseksi, että hakijoille tiedotetaan kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, noudatettavasta menettelystä sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan menettelyn aikana.
- Erityisiä toimenpiteitä olisi toteutettava myös sen varmistamiseksi, että hakijoille tiedotetaan mahdollisista seurauksista, joita heille koituu, jos he eivät noudata velvollisuuksiaan tai tee yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Henkilökohtaiset puhutellut:

Monet jäsenvaltiot ovat lykänneet henkilökohtaisia puhutelluja. Muut soveltavat puhutteluihin erityisjärjestelyjä, kuten videoneuvotteluita, tai käyvät ne erityisen suojalasin läpi. Komissio suosittelee, että jäsenvaltiot hyödyntäisivät mahdollisimman paljon tällaisia väliaikaisia erityisjärjestelyjä, kunhan tiloja koskevat tarpeelliset järjestelyt on toteutettu ja kunhan toimivaltaiset viranomaiset varmistavat, että saatavilla on tulkkaus sekä oikeudellista apua ja oikeudellinen avustaja.

Jäsenvaltiot voivat soveltaa turvapaikkamenettelydirektiivin 14 artiklan 2 kohdan b alakohtaa ja jättää henkilökohtaisen puhutellun pitämättä tapauksen olosuhteista riippuen – erityisesti jos on kohtuullisia viitteitä siitä, että hakija on saanut koronavirustartunnan. Tällaisissa tapauksissa on toteutettava kohtuulliset toimet, jotta hakija voi toimittaa lisätietoja. Henkilökohtaisesta puhutellusta luopuminen ei saa vaikuttaa kielteisesti määrittävän viranomaisen päätökseen.

Lisäksi, jos kansallinen lainsäädäntö sen sallii, maahanpääsymenettelyn mukainen myöhemmästä hakemuksesta tehtävä alustava tutkimus voidaan toteuttaa ilman henkilökohtaista puhuttelua pelkän kirjallisen lausuman perusteella turvapaikkamenettelydirektiivin 42 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti.

Käytännön ohjeita:

- Henkilökohtaiset puhutellut olisi mahdollisuuksien mukaan suoritettava etäpuhutteluina videoyhteyden välityksellä, ellei videon välityksellä tehty henkilökohtainen puhuttelu ole kyseisen hakijan kannalta epäsopeva erityisten menettelyyn liittyvien tarpeiden vuoksi (esim. traumatisoituneet hakijat, sukupuolen perusteella vainotut, lapset, kuulovammaiset hakijat). Lisäksi olisi käytettävä etänä suoritettavaa simultaanitulkkausta siihen varattujen puhelinkanavien välityksellä.
- Kun viranomaiset perustavat videoneuvottelutiloja, heidän olisi huolehdittava siitä, että tiloissa voi (virtuaalisesti) olla hakijan tukena myös oikeudellisia avustajia, muita neuvonantajia ja luottohenkilöitä. Tällöin olisi huolehdittava turvallisesta ja luottamuksellisesta ympäristöstä. Luottamuksellisuuteen liittyviin toimenpiteisiin kuuluu myös yhteyden turvallisuus.
- Jos videoneuvottelu ei ole teknisesti mahdollinen tai tarkoituksenmukainen, jäsenvaltiot voisivat terveys- ja turvallisuusohjeita noudattaen käyttää tartuntariskin vähentämisessä vaatimusten mukaisia etäisyyttä ja lähikontaktien vähentämistä koskevia järjestelyjä, kuten turvalasin asentamista. Myös sellaisissa tapauksissa, joissa videoneuvottelu ei ole teknisesti mahdollinen, olisi kaikin tavoin pyrittävä mahdollistamaan etänä suoritettava simultaanitulkkaus.
- Haastattelujen transkriptioita ja/tai tallenteita koskevia EU:n sääntöjä on noudatettava. Videoneuvottelun ohella olisi varauduttava vaihtoehtoisin keinoihin, joilla hakijat voivat toimittaa näyttöä tavalla, joka takaa toimitettujen asiakirjojen turvallisuuden ja luottamuksellisuuden, esimerkiksi vastaanottoverkoston, paikallisten toimipisteiden tai asianomaisten ministeriöiden kautta. Videoneuvotteluhuoneessa voisi esimerkiksi olla skanneri, jota hakija voisi käyttää asiakirjojen lähettämiseen.
- Jos henkilökohtaiset puhutellut suoritetaan etäpuhutteluina, nämä olosuhteet samoin kuin mahdolliset muut vääristymät puhutellun aikana olisi otettava huomioon hakemusta käsiteltäessä. Lisätietoa on asiakirjassa EASON käytännön opas: näytön arviointi.
- Kun tapausten käsittelijät tekevät etätöitä, on tärkeää, että heillä on pääsy tavanomaisiin viestintäkanaviin, jotta he voivat saada neuvoja kokeneemmilta tapausten käsittelijöiltä, valvojilta ja/tai asiantuntijoilta käyttäen turvallisia viestintäjärjestelmiä, jotka takaavat henkilötietojen turvaamisen ja suojaamisen.

Tutkimamennettelyn päätökseen saamisen määräaika

Jäsenvaltiot voivat turvapaikkamennettelydirektiivin 31 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan ylittää hakemusten käsittelylle säädetyn kuuden kuukauden määräajan enintään yhdeksällä kuukaudella, jos suuria määriä kolmansien maiden kansalaisia tai kansalaisuudettomia henkilöitä hakee kansainvälistä suojelua samanaikaisesti, minkä vuoksi menettely on käytännössä erittäin vaikea saada päätökseen asetetussa määräajassa. Jäsenvaltioiden olisi voitava soveltaa tätä väliaikaista poikkeussääntöä, jos niiden on käytännössä hyvin vaikeaa noudattaa hakemusten käsittelyä koskevaa kuuden kuukauden määräaika koronavirusautitilanteen vuoksi. Tilanteella voi olla hyvin samanlainen vaikutus lainsäädännön yleisen tarkoituksen ja kyseessä olevien intressien kannalta kuin vaikeuksilla, jotka johtuvat suuresta määrästä samanaikaisia hakemuksia, kun otetaan huomioon, että lainsäätäjät eivät ole ottaneet pandemiatilanteesta johtuvia erityisiä olosuhteita huomioon.

1.2 **Dublin-asetus**

Dublin-asetuksen mukaiset siirrot:

EASO on lähettänyt jäsenvaltioille kyselyn ⁽⁸⁾ Dublin-siirtojen toteuttamista koskevista ongelmista, ja komissio on tehnyt asiasta vielä erillisen tietopyynnön. Jäsenvaltioilta saatujen vastausten perusteella vuoden 2020 helmikuun 25. päivän ja maaliskuun 30. päivän välisenä aikana on enimmillään ollut hiukan yli 1 000 ⁽⁹⁾ sellaista tapausta, joissa hakijoita ei ole koronavirusautitilanteen vuoksi pystytty siirtämään hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan jäsenvaltioon vaan vastuu on siirretty. Tilanne on vaikuttanut kuuteen jäsenvaltioon.

Jäsenvaltioiden vastausten perusteella arvioidaan, että 25 jäsenvaltiossa on enintään 6 000 tapausta, joissa vastuu käsittelystä saattaa siirtyä ennen kesäkuun 1. päivää 2020, ellei siirtoja pystytä koronavirusautidin vuoksi toteuttamaan. Jotkin jäsenvaltiot, myös osa niistä, joissa Dublin-tapauksia on paljon, eivät pystyneet vähentämään luvuista tapauksia, joissa henkilö on paennut tai asia on edelleen kesken hallinnollisella tasolla tai tuomioistuimissa. Ne eivät pystyneet myöskään yksilöimään yksittäisiä määräaikoja, joten niiden tapausten määrä, joissa vastuu voi siirtyä, perustuu arvioon. Näin ollen niiden tapausten odotettu määrä, joissa vastuu saattaa siirtyä koronavirusautidin vuoksi seuraavien kahden kuukauden aikana, tulee olemaan merkittävästi pienempi.

Dublin-järjestelmän toimivuuden kannalta on äärimmäisen tärkeää, että jäsenvaltiot tekevät tiivistä yhteistyötä. Komissio kannustaa kaikkia jäsenvaltioita aloittamaan siirrot uudelleen niin pian kuin se on käytännössä mahdollista kehittyvät olosuhteet huomioon ottaen. Komissio ja EASO ovat tarvittaessa valmiita helpottamaan jäsenvaltioiden välistä, myös kahdenvälistä yhteistyötä.

Jäsenvaltioiden olisi ennen minkään siirron toteuttamista otettava huomioon koronavirusautiin liittyvä tilanne ja muun muassa paine, jonka se aiheuttaa vastuussa olevan jäsenvaltion terveydenhuoltojärjestelmään. Lisäksi jäsenvaltioiden olisi pyrittävä mahdollisuuksien mukaan siihen, ettei hakemusten käsittelystä viivytellä nykytilanne huomioon ottaen.

Jos siirtoa hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan jäsenvaltioon ei toteuteta sovellettavassa määräajassa, vastuu siirtyy siirtoa pyytäneelle jäsenvaltiolle Dublin-asetuksen 29 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Asetuksen säännöksissä ei sallita poikkeamista tästä säännöstä tilanteessa, jonka esimerkiksi koronaviruspandemia on aiheuttanut.

Ilman huoltajaa olevien alaikäisten osalta menettelyä perheenjäsenen, sisaruksen tai sukulaisen kanssa yhdistämiseksi voitaisiin jatkaa 29 artiklassa säädettyjen siirtoa koskevien määräaikojen umpeutumisen jälkeenkin silloin, kun tämä on lapsen edun mukaista, ja jos alaikäisen sijoittamista koskevan menettelyn kesto on johtanut tämän määräajan noudattamatta jättämiseen, kuten Dublin-asetuksen täytäntöönpanoasetuksen ⁽¹⁰⁾ 12 artiklan 2 kohdassa säädetään.

Lisäksi Dublin-asetuksen 17 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi milloin tahansa ennen hakemuksen asian osalta tehtävää päätöstä pyytää toista jäsenvaltiota vastaanottamaan hakijat, jotta omaiset voidaan saattaa erityisesti perhesyihin tai kulttuuriin näkökohtiin perustuvista humanitaarisista syistä yhteen, vaikka tämä jäsenvaltio ei olisi periaatteessa vastuussa hakemuksen käsittelystä. Tätä sääntöä voitaisiin soveltaa myös tapauksissa, joissa sovelletaan perheenyhdistämistä koskevia sitovia perusteita, mutta siirtoa ei ole koronavirusautitilanteen vuoksi voitu toteuttaa asetetussa määräajassa.

Kun otetaan huomioon, että lainsäätäjät eivät ole ottaneet pandemiatilanteesta johtuvia erityisiä olosuhteita huomioon, jäsenvaltioiden olisi voitava soveltaa tätä harkintavaltalauseketta, vaikka sen tavoitteena ei olekaan yhdistää perheitä.

⁽⁸⁾ ”Yleiskuva koronavirusautin käytännön/teknisen tason vaikutuksista Dublin-käytäntöihin”.

⁽⁹⁾ Jotkin jäsenvaltiot pystyivät antamaan vain arvion.

⁽¹⁰⁾ Komission asetus (EY) N:o 1560/2003, annettu 2 päivänä syyskuuta 2003, niiden perusteiden ja menettelyjen vahvistamisesta, joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen johonkin jäsenvaltioon jättämän turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 343/2003 soveltamista koskevista säännöistä, EUVL L 222, 5.9.2003, s. 3, sellaisena kuin se on muutettuna 30 päivänä tammikuuta 2014 annetulla komission täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 118/2014, EUVL L 39, 8.2.2014, s. 1.

Jäsenvaltiot voivat sopia kahdenvälisesti ja tapauskohtaisesti siitä, että sitten kun Dublin-siirrot voidaan aloittaa uudelleen, jäsenvaltiot, jotka olivat vastuussa hakijoista ennen keskeyttämistä, suostuvat ottamaan jälleen vastuun kyseisistä hakijoista.

Tämän säännön soveltaminen edellyttäisi hakijan suostumusta, kuten 17 artiklan 2 kohdassa säädetään.

Dublin-menettelyt

Puhuttelut: Dublin-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan nojalla jäsenvaltioiden ei ole pakko pitää henkilökohtaista puhuttelua, jos hakija on saanut olennaiset tiedot ⁽¹⁾ kyseisen asetuksen täytäntöönpanosta ja on jo antanut muilla tavoin tiedot, joita tarvitaan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämiseksi. Puhuttelun pitämättä jättämistä voidaan näiden edellytysten täytyessä pitää asianmukaisena toimenpiteenä erityisesti, jos epäillään, että hakijalla on koronavirus-tartunta. Jos puhuttelu jätetään pitämättä, jäsenvaltioiden on varmistettava, että hakijalla on mahdollisuus toimittaa vastuussa olevan jäsenvaltion asianmukaiseksi määrittämiseksi tarvittavia lisätietoja ennen hakijan siirtämistä koskevan päätöksen tekemistä.

Etusija ilman huoltajaa oleville alaikäisille ja perheenyhdistämistapauksille: Tilanteissa, joissa jäsenvaltioiden viranomaiset mukauttavat työkäytäntöjään, mikä saattaa vaikuttaa kykyyn käsitellä kaikki Dublin-tapaukset määräaikaisten puitteissa, jäsenvaltioiden olisi asetettava etusijalle sellaisten tapausten käsittely, jotka koskevat ilman huoltajaa olevia alaikäisiä, muita haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä ja perheenyhdistämistä.

Tietotekniset yhteydet: Koska jäsenvaltioilla on velvollisuus kommunikoida keskenään DublinNetin kautta ja koska monet jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön mukautettuja työskentelykäytäntöjä, jäsenvaltioiden olisi ensisijaisesti tutkittava, miten yhteyttä DublinNetiin voidaan ylläpitää tai miten se voidaan luoda etätyöjärjestelyjen yhteydessä, jotta Dublin-tapausten käsittelyä voidaan jatkaa ja samalla varmistaa tietosuojaa EU:n lainsäädännön mukaisesti.

Käytännön ohjeita:

- Dublin-puhuttelut olisi tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan suoritettava etäpuhutteluina videoyhteyden välityksellä ja tarvittaessa etätulkkauksella hyödyntäen. Henkilökohtaisista puhutteluista edellä annettuja yleisiä käytännön ohjeita voidaan soveltaa myös Dublin-puhutteluihin. Jäsenvaltioiden, jotka jättävät puhuttelun pitämättä Dublin-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti, olisi varmistettava, että hakijalta kerätään hakemuksen rekisteröinnin yhteydessä mahdollisuuksien mukaan Dublin-menettelyn suorittamiseen tarvittavat tiedot. Jäsenvaltiot voisivat myös luoda hakijalle nimetyn sähköpostiosoitteen, jota hän voi käyttää vaihtoehtona asiakirjojen sekä näytön ja tietojen toimittamiseen. Tässä yhteydessä on huolehdittava EU:n lainsäädännön mukaisesta tietosuojasta. Lisätietoa on asiakirjassa EASOn käytännön opas Dublin III -asetuksen täytäntöönpanosta: puhuttelu ja näytön arviointi ⁽²⁾ ja asiakirjassa Dublin-menettelyä koskevat ohjeet: toimintaa koskevat vaatimukset ja indikaattorit ⁽³⁾.
- Ilman huoltajaa olevia alaikäisiä tai perheenyhdistämistä koskevissa tapauksissa jäsenvaltioiden olisi painotettava perheenjäsenen tunnistamismahdollisuuksien arviointia ja suostumuksen saamista rekisteröintivaiheessa. Kansalliset viranomaiset voivat päättää ilmoittaa tällaisista tapauksista kansalliselle Dublin-yksikölleen heti rekisteröinnin jälkeen tai päivän lopussa laatimalla luettelon ensisijaisista tapauksista.
- Jäsenvaltiot voisivat myöntää DublinNet-verkon käyttöoikeudet riittävälle määrälle etätyötä tekevää henkilöstöä. Tiedonvaihto jäsenvaltioiden välillä on tehtävä kansallisten yhteyspisteiden kautta, ja jäsenvaltioiden on varmistettava turvallinen yhteys ja suojattu pääsy DublinNet-verkkoon. Jokaisella etätyötä tekevällä henkilöstön jäsenellä, joka tarvitsee pääsyn DublinNet-verkkoon, on oltava käytössään tarvittavat laitteet ja välineet, joiden kautta voi olla turvallisesti yhteydessä jäsenvaltioiden kansallisiin yhteyspisteisiin. Yksi mahdollisuus on määrittellä virtuaalinen erillisverkko (VPN) henkilöstön jäsenten laitteiden ja Dublin-toimistoon asennetun kansallisen yhteyspisteen välille. Myös eu-LISA voi tukea jäsenvaltioita ja jakaa niiden kokemuksia verkko- tai turvallisuusnäkökohdista. Jos tarjolla ei ole etätyötä tekevälle henkilöstölle sopivaa teknistä ratkaisua, kansallinen Dublin-yksikkö voi päättää pitää toimistolla ydinhenkilöstöä, joka noudattaa koronavirustautiin liittyviä kansallisia terveys- ja turvallisuusohjeita.

⁽¹⁾ Lueteltu Dublin-asetuksen 4 artiklassa.

⁽²⁾ EASOn käytännön opas Dublin III -asetuksen täytäntöönpanosta: puhuttelu ja näytön arviointi

⁽³⁾ EASOn Dublin-menettelyä koskevat ohjeet: toimintaa koskevat vaatimukset ja indikaattorit

1.3 Turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteet

Lääkärintarkastukset: Monet jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön tiukemmat lääkärintarkastukset hakijoille sekä pakolliset koronavirustestit uusille tulijoille. Vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 13 artiklan mukaisesti jäsenvaltiot voivat suorittaa kansainvälistä suojelua hakeville henkilöille kansanterveydellisiin syihin perustuvan lääkärintarkastuksen tarvittavien varotoimenpiteiden määrittämiseksi. Tässä on noudatettava perusoikeuksia sekä suhteellisuuden, tarpeellisuuden ja syrjimättömyyden periaatteita.

Terveydenhuolto: Vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 19 artiklassa edellytetään, että hakijat saavat tarpeellisen terveydenhuollon, joka käsittää vähintään ensiavun sekä sairauksien ja vakavien mielenterveyshäiriöiden kannalta välttämättömän hoidon. Jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että tällaiseen terveydenhuoltoon sisältyy tarvittaessa koronavirustaudin hoito.

Karanteeni/eristäminen: Monet jäsenvaltiot käyttävät karanteeni- tai eristystoimenpiteitä koronavirustaudin leviämisen estämiseksi. Tällaisista toimenpiteistä ei säädetä vastaanotto-olosuhteita koskevassa direktiivissä. Karanteeni- tai eristystoimenpiteitä voidaan soveltaa kansainvälistä suojelua hakeviin henkilöihin kansallisen lainsäädännön perusteella edellyttäen, että toimet ovat kohtuullisia, oikeasuhteisia ja syrjimättömiä. Tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että jäsenvaltio voi soveltaa karanteeni-/eristystoimenpiteitä rajoilleen saapuviin kansainvälistä suojelua hakeviin henkilöihin ainoastaan sillä edellytyksellä, että se soveltaa tällaisia, vaikkei välttämättä täsmälleen samanlaisia, toimenpiteitä kaikkiin pandemian koettelemilta alueilta saapuviin henkilöihin ja että se soveltaa asianmukaisia toimenpiteitä alueellaan jo oleskeleviin henkilöihin.

Käytännön ohjeita:

- Lääkärintarkastusten osalta etusijalle olisi asetettava sellaiset hakijat, joiden tartuntariski on suurin, kuten vanhukset tai kroonisesti sairaat, sekä kaikki uudet majoitus- tai säilöönottotiloihin tulevat henkilöt.
- Tarvittaessa kaikille uusille tulijoille voitaisiin asettaa 14 päivän karanteeni erityisissä saapumiskeskuksissa tai tähän tarkoitukseen osoitetuissa vastaanotto- ja säilöönottotiloissa. Viranomaiset voisivat myös mitata laitokseen saapuvien ja sieltä lähtevien kolmansien maiden kansalaisten ruumiinlämmön taudin oireiden havaitsemiseksi. Mahdollisten epäiltyjen tapausten arviointia varten voitaisiin perustaa päivittäinen seurantamekanismi.
- Jokaisessa vastaanottokeskuksessa olisi suositeltavaa olla vähintään yksi eristämistä koskevien vaatimusten mukainen eristyshuone sellaisille henkilöille, jotka saavat positiivisen koronavirustestituloksen.
- Kansainvälistä suojelua hakevat henkilöt, jotka tarvitsevat erikoissairaanhoidon, olisi osoitettava erityisiin hoitolaitoksiin tai siirrettävä niihin.
- Kansainvälistä suojelua hakevat tai sitä jo saavat henkilöt, joilla on lääketieteellinen tausta, voivat mahdollisesti auttaa kansallista terveydenhuoltojärjestelmää koronavirustautitilannetta silmällä pitäen. Jäsenvaltioita kannustetaan antamaan heille pääsy työmarkkinoille ja helpottamaan heidän ammattipätevyytensä tai asemansa tunnustamista.

Aineelliset vastaanotto-olosuhteet:

Jotkin jäsenvaltiot ovat sulkeneet tiettyjä tiloja, kuten vastaanottokeskuksia, mutta avanneet muita, kuten hätäsuojia. Jotkin jäsenvaltiot ovat myös vähentäneet tilojen käyttöastetta ja rajoittaneet niihin pääsyä ja vierailuja ihmisten liikkumisen estämiseksi.

Jäsenvaltioiden on EU:n lainsäädännön mukaisesti varmistettava, että siitä hetkestä lähtien, kun henkilö tekee hakemuksen, aineellisilla vastaanotto-olosuhteilla.

Jos vastaanotto-olosuhteet tarjotaan yhteisissä vastaanottotiloissa, komissio suosittelee, että jäsenvaltiot käyttävät täyttä vastaanottokapasiteettiaan voidakseen mahdollisuuksien mukaan tarjota hakijoille riittävästi tilaa lähikontaktien välttämiseen ja voidakseen eristää riskiryhmät. Nämä toimenpiteet voivat olla sekä ehkäiseviä toimia että vastatoimia, jos tiloissa on tartunnan saaneita. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten vammaisiin hakijoihin, vanhuksiin tai asukkaisiin, joilla on muita terveysongelmia. Heillä tarjotaan hakijoille riittävä elintaso, jolla taataan heidän toimeentulonsa ja suojellaan heidän fyysistä terveyttään ja mielenterveyttään.

Käytännön ohjeita:

- Vaikka terveystoimien täysimääräinen täytäntöönpano saattaa olla vaikeaa, vastaanottoviranomaisten olisi pyydettävä toimivaltaisilta viranomaisilta teknisiä neuvoja terveystoimien toteuttamisesta, joihin sisältyy etäisyyden pitämiseen ja sosiaalisen kanssakäymisen vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä tartuntojen vähentämiseksi. Henkilöstölle olisi annettava tarvittava koulutus ja tiedot, jotta vastaanottokeskuksissa voidaan muuttaa hallintoa ja siihen liittyviä työkujuja uusien terveystoimien mukaisesti.
- Jos vastaanottokeskukset ovat liian täynnä ja terveystoimien soveltaminen on sen vuoksi vaikeaa, hakijoita olisi mahdollisuuksien mukaan siirrettävä muihin tiloihin. Jos on käytämättä vastaanottokapasiteettia, kunkin keskuksen käyttöastetta voidaan vähentää tautien leviämisen riskin pienentämiseksi. Joidenkin vastaanottokeskusten suunniteltua sulkemista voitaisiin lykätä alhaisemman käyttöasteen varmistamiseksi.
- Keskuksien käyttöasteen alentamiseksi jäsenvaltiot voisivat myös kannustaa ihmisiä, joilla on muita asumisratkaisuja, poistumaan avoimista vastaanottokeskuksista tarjoamalla heille ateriaseteleitä.
- Yhteiset ruokailu- ja olohuoneet ovat yksi paikoista, joissa suuret asukasryhmät tapaavat. Aukioloaikojen pidentäminen, vuorojen käyttöönotto tai ylimääräisen ruokailutilan avaaminen sisällä tai ulkona voisi tarvittaessa vähentää tilassa samanaikaisesti olevien henkilöiden määrää ja mahdollistaa etäisyyden pitämisen toisiin henkilöihin. Samaa voitaisiin soveltaa keskuksissa, joissa asukkaille on yhteiskeittiöitä ruoan laittamista varten.
- Yhteisö- ja ryhmäperusteisen toiminnan (jalkapallo, televisiohuone, kielikurssit) sijasta voitaisiin yksittäisille henkilöille tai ydinperheille tarjota mahdollisuus käyttää tiloja yksin ottamalla käyttöön vuoroja tai siirtämällä tiettyjä toimintoja verkkoon ja käyttämällä videoneuvottelua.
- Mahdollisimman monet koronavirustaudin riskiryhmiin kuuluvat henkilöt voitaisiin siirtää yksilöllisempiin vastaanottoaikoihin tai sijoittaa riskiryhmiin kuulumattomista asukkaista erotettuun erilliseen käytävään. Riskiryhmiä olisi myös suojeltava erityisesti esimerkiksi elintarvikkeiden toimittamisen ja taskurahan maksamisen yhteydessä.
- On suositeltavaa, että jäsenvaltiot varmistavat mielenterveydellisen ja psykososiaalisen tuen jatkumisen, vaikka etänä, jotta voidaan vähentää tilanteesta johtuvaa stressiä, ahdistusta ja jännitteitä.
- On suositeltavaa, että jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä vähentääkseen seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan liittyviä riskejä, jotka saattavat lisääntyä liikkumisrajoitusten yhteydessä vastaanottokeskuksissa. Asiaan liittyvien tukipalvelujen saatavuus olisi edelleen varmistettava siinä määrin kuin se on mahdollista.
- Tiettyjä määräaikoja sekä kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden asiakirjojen ja kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden oleskeluasiakirjojen voimassaoloa voitaisiin pidentää sen varmistamiseksi, että näitä henkilöitä ei rangaista epäoikeudenmukaisesti siitä, että he eivät pääse asiasta vastaavien viranomaisten luo.

Torjunta- ja hygienia-toimenpiteet:

Kaikki jäsenvaltiot ovat jo ottaneet käyttöön erityisiä hygienia-toimenpiteitä ja suorittavat säännöllisesti desinfiointeja vastaanottokeskuksissa. Komissio suosittelee, että tällaisia torjunta- ja hygienia-toimenpiteitä jatketaan ja että niitä kohdistetaan sekä asukkaisiin että yhteisissä tiloissa työskentelevään henkilöstöön.

Käytännön ohjeita:

- Hakijoille olisi ilmoitettava kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, koronaviruksen hillitsemiseksi ja leviämisen estämiseksi toteutetuista kansallisista toimenpiteistä. Tätä tarkoitusta varten samaa suurelle yleisölle jaettua viestiä ja sisältöä voitaisiin käyttää hakijoille suunnatuissa viestintämuodoissa, jotka käännettäisiin vaadituille kielille.
- Hakijoille olisi tiedotettava erityisesti käsihygieniasta, lähikontaktien välttämisestä, yskimisetiketistä, karanteenista tai eristämisestä, hygienia-toimenpiteistä, kokoontumisten estämisestä, julkisten tilojen käytöstä, määrättyistä käyttäytymissäännöistä, liikkumisrajoituksista jne. sekä siitä, miten toimia, jos he epäilevät saaneensa tartunnan.

- On suositeltavaa, että usein käytettyjen yhteisten tilojen, kuten ruokailutilojen, pinnat desinfioidaan useita kertoja päivässä. Myös muut yhteiset tilat olisi desinfiotava viikon kaikkina päivinä.
- Vastaanottokeskuksen sisäänkäynnin yhteyteen ja tärkeisiin paikkoihin kaikkialla keskuksessa voitaisiin asentaa ylimääräisiä käsienspesualtaita. Vastaanottokeskukset voivat myös tarjota asukkaille hengityssuojaimia tai mahdollisuuden omiin hengityssuojaimiin.
- Muita kuin välttämättömiä vierailuja vastaanottokeskuksiin voitaisiin rajoittaa tilapäisesti koronavirustaudin leviämisen estämiseksi. Tämä ei saisi johtaa perusteettomien rajoitusten asettamiseen asianajajille, holhoajille, UNHCR:lle ja (suljettujen laitosten osalta) säilöönnoton valvontaelimille.
- Henkilöstölle voitaisiin antaa mahdollisuus etätööhön tai vuorotyöhön lähikontaktien välttämisen ja joustavampien työjärjestelyjen varmistamiseksi.

Aineellisia vastaanotto-olosuhteita koskevat poikkeavat yksityiskohtaiset säännöt:

Jotkin jäsenvaltiot tarjoavat vastaanottotiloissa rajoitetumpaa palvelua esimerkiksi keskeyttämällä ryhmätoiminnan ja henkilökohtaisen neuvonnan.

Jos vastaanottoviranomaisella ei koronavirusepidemian vuoksi ole riittävästi henkilöstöä tai resursseja käytettävissä olevien vastaanottotilojen asianmukaisen toiminnan varmistamiseksi, jäsenvaltiot voivat käyttää vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 18 artiklan 9 kohdan b alakohdan mukaista mahdollisuutta vahvistaa asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa kohtuulliseksi ja mahdollisimman lyhyeksi ajaksi aineellisille vastaanotto-olosuhteille yksityiskohtaiset säännöt, jotka poikkeavat tavallisista säännöistä. Tällaisten poikkeavien olosuhteiden on joka tapauksessa katettava hakijoiden perustarpeet, erityisesti terveydenhuolto, toimeentulo sekä fyysinen turvallisuus ja ihmisarvo.

Käytännön ohjeita:

- Hätäsuoja voitaisiin perustaa, jos vakinaisia vastaanotto- tai saapumiskeskuksia ei ole käytettävissä. Perustarpeet ja ihmisarvo olisi taattava kaikissa olosuhteissa.
- Muut kuin keskeiset palvelut, kuten ryhmätoiminta ja henkilökohtainen neuvonta, voitaisiin tarvittaessa keskeyttää lyhyeksi aikaa lähikontaktien välttämisen varmistamiseksi. On suositeltavaa, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön säännöksiä etäviestinnän ja -neuvonnan varmistamiseksi, myös puhelinpalvelun kautta.

Lasten koulutus:

Vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on annettava hakijoiden alaikäisille lapsille ja alaikäisille hakijoille mahdollisuus käydä koulua vastaavin edellytyksin kuin omille kansalaisilleen.

Jatkuvan koulunkäyntimahdollisuuden varmistaminen voi olla haastavaa kansallisille viranomaisille koronavirustaudin leviämisen estämisen ja hillitsemisen tähtäävien toimenpiteiden vuoksi. Useat jäsenvaltiot ovat tässä tilanteessa ottaneet käyttöön kotiopetuksen tai muita etäopiskelun muotoja. Siinä määrin kuin nämä keinot on asetettu kolmansien maiden kansalaisten käyttöön, toteutetuissa toimenpiteissä olisi otettava huomioon lapsen etu vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 23 artiklan mukaisesti sekä mahdollisuuksien mukaan asianomaisten alaikäisten ikä ja tarpeet. Opetusta voidaan tarjota henkilökohtaisesti vastaanottokeskuksissa, jos se tapahtuu lähikontaktien välttämistä koskevien sääntöjen mukaisesti.

Käytännön ohjeita:

- Hakijoiden alaikäisille lapsille ja alaikäisille hakijoille olisi varmistettava pääsy kotiopetukseen tai muihin etäopiskelujärjestelyihin samoin edellytyksin kuin lapsille, jotka ovat maan kansalaisia. Kotiopetukseen voivat kuulua esimerkiksi verkko-opiskelu, jossa opettajat suorittavat etäseurantaa päivittäin tai viikoittain, kotiopiskelua varten osoitetut lukutehtävät ja harjoitukset, virkistys- ja opetuspakettien jakelu sekä akateemista sisältöä sisältävät radio-, podcast- tai televisiolähetkset.

- Verkko-opiskelua varten saattaa olla tarpeen lisätä internetin saatavuutta yhteisissä vastaanottotiloissa langattoman verkon kautta (jos vanhemmilla on omat viestintävälineet) ja lisäämällä käytettävissä olevia tietokoneita, joiden käytössä on noudatettava lähikontaktien välttämistä koskevia sääntöjä.
- Koulutuksen järjestäjien, myös kielikurssien ja epävirallisen koulutuksen järjestäjien (esim. kansalaisjärjestöjen), olisi voitava jatkaa toimintaansa keskuksessa, jos lähikontaktien välttämistä koskevat säännöt ja ennaltaehkäisevät terveystoimet voidaan varmistaa, tai etänä verkkopalvelujen avulla.
- Ohjeet koulutuksen varmistamiseksi koronaviruspandemian aikana ovat saatavilla koulutusta kriisitilanteissa käsittelevän järjestöjen välisen verkoston verkkosivuilta (<https://inee.org/>)

Hakijat, jotka on otettu säilöön vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin mukaisesti:

Niiden hakijoiden osalta, jotka on otettu säilöön vastaanotto-olosuhteita koskevassa direktiivissä esitettyjen perusteiden nojalla, vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 11 artiklan mukaisesti "kansallisten viranomaisten on ensisijaisesti huolehdittava haavoittuvassa asemassa olevien säilöön otettujen hakijoiden fyysisestä ja henkisestä terveydestä" (kuten koronavirustauti).

Käytännön ohjeita:

- Säilöön otettujen hakijoiden pääsy ulkoilmaan olisi säilytettävä. Jotkin jäsenvaltiot ovat lyhentäneet säilöön otettujen henkilöiden oleskeluaikaa säilönnötlaitoksen ulkopuolella, jotta asukkailla olisi vähemmän kontakteja ulkopuolisiin ihmisiin. Mahdolliset rajoitukset, mukaan lukien vierailijoita koskevat rajoitukset, on selitettävä huolellisesti etukäteen. Lisäksi voitaisiin ottaa käyttöön vaihtoehtoisia toimenpiteitä, joilla mahdollistetaan yhteydenpito perheeseen ja ystäviin, esimerkiksi puhelujen tai internetpuhelujen avulla.
- Voitaisiin myös ottaa huomioon, että mahdollisesti tarvitaan yhä enemmän psykologista tukea, avointa valistusta ja tautia koskevaa tietojenvaihtoa.
- WHO on antanut ohjeita, jotka koskevat koronavirustautiin varautumista ja sen torjuntaa ja valvontaa vankiloissa ja muissa säilönnötopaikoissa (*Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention*, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/news/news/2020/3/preventing-covid-19-outbreak-in-prisons-a-challenging-but-essential-task-for-authorities>). Niissä annetaan hyödyllisiä tietoja siitä, kuinka mahdollinen tautiepidemia voidaan ehkäistä ja kuinka siihen voidaan vastata säilönnötopaikoissa. Ohjeissa korostetaan samalla tärkeitä perusoikeuksia, joita on kunnioitettava koronavirustaudin vastaisissa toiminnaissa

1.4 Eurodac-asetus

Sormenjälkien ottaminen ja siirtäminen:

Eurodac-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jos kansainvälistä suojelua hakevan henkilön sormenjalkia ei voida ottaa hakijan terveyden varmistamiseksi tai kansanterveyden suojaamiseksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi, jäsenvaltioiden on otettava hakijan sormenjäljet ja lähetettävä ne mahdollisimman pian ja viimeistään 48 tunnin kuluttua siitä, kun kyseisiä terveystietoja ei enää ole.

Kaikkien sormenjälkien antamista koskevan velvollisuuden piiriin kuuluvien kolmansien maiden kansalaisten sormenjäljet olisi otettava mahdollisimman pian ja samalla olisi varmistettava kansanterveyden suojeleminen.

2. Uudelleensijoittaminen

Koronavirustaudin aiheuttaman kriisin puhkeaminen on johtanut uudelleensijoittamisoperaatioiden vakavaan häiriintymiseen: jäsenvaltiot, UNHCR ja IOM ovat väliaikaisesti keskeyttäneet uudelleensijoittamisoperaatiot. Lisäksi UNHCR on keskeyttänyt humanitaariset hätäevakuoiminit henkilöiden uudelleensijoittamiseksi edelleen. Samoista syistä pääsy pakolaisia vastaanottaneisiin kolmansiiin maihin on tällä hetkellä vaikeutunut.

Komissio tunnustaa tämän vaikean tilanteen ja sen vaikutuksen jäsenvaltioiden lupaamien 29 500 uudelleensijoituksen toteuttamiseen käytännössä vuonna 2020. Komissio kannustaa kuitenkin jäsenvaltioita osoittamaan edelleen solidaarisuutta kansainvälistä suojelua tarvitsevia henkilöitä ja niitä kolmansia maita kohtaan, joissa on suuria pakolaismääriä. Koronavirustaudin vaikutus tilanteeseen näissä kolmansissa maissa voi tehdä uudelleensijoittamistarpeista entistäkin kiireellisempiä.

Komissio kannustaa jäsenvaltioita, siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista ottaen huomioon toteutetut kiireelliset terveystoimenpiteet, jatkamaan uudelleensijoittamiseen liittyviä toimia kriisiaikana, jotta voidaan valmistautua uudelleensijoittamisen jatkamiseen kaikille osapuolille turvallisissa olosuhteissa, kun se on jälleen mahdollista.

Koska uudelleensijoittamisoperaatioissa on tällä hetkellä häiriöitä, komissio tukee jäsenvaltioita vuoden 2020 lupauksen täytäntöönpanossa ja on erityisesti joustava vuoden 2020 jälkeisen täytäntöönpanokauden osalta sen varmistamiseksi, että jäsenvaltioilla on riittävästi aikaa panna täysimääräisesti täytäntöön vuoden 2020 vastaanottolopauskierroksen yhteydessä annetut lupaukset.

Käytännön ohjeita:

- Komissio kannustaa jäsenvaltioita harkitsemaan uusia työskentelytapoja uudelleensijoittamisohjelmien pitämiseksi käynnissä. Jäsenvaltioiden olisi erityisesti harkittava tiiviissä yhteistyössä UNHCR:n kanssa uudelleensijoittamishakemusten hyväksymistä asiakirjojen perusteella ja etäsimultaanitulkkauksen tukemia videohaastatteluja ja lähtöä edeltäviä etäohjaustoimenpiteitä heti, kun ne ovat jälleen mahdollisia ensimmäisissä turvapaikkamaissa. Tässä yhteydessä voitaisiin muun muassa käyttää Istanbulissa sijaitsevaa EASOn uudelleensijoittamisen tukivälinettä. Näin varmistettaisiin, että kansainvälistä suojelua tarvitsevien henkilöiden valintaa voidaan jatkaa ja että valitut henkilöt voivat matkustaa jäsenvaltioiden alueelle heti, kun matkustusrajoitukset kumotaan.
- Koska muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskeva väliaikainen rajoitus sisältää poikkeuksen, jota sovelletaan kansainvälisen suojelun tarpeessa oleviin henkilöihin ja henkilöihin, jotka matkustavat muista humanitaarisista syistä, jäsenvaltioita kannustetaan helpottamaan sellaisten henkilöiden tai henkilöryhmien jatkuvaa saapumista, jotka on jo valittu uudelleensijoitettaviksi, jos tämä on käytännössä mahdollista nykyisissä olosuhteissa. Tässä yhteydessä tarvitaan tiivistä yhteistyötä IOM:n ja UNHCR:n kanssa muun muassa lähtöä edeltävien terveystarkastusten ja mahdollisten karanteenitoimenpiteiden osalta.
- Jäsenvaltioita kannustetaan myös tarkistamaan uudelleensijoittamista koskevia toimintasuunnitelmiaan todennäköisesti kasvaneiden terveysongelmien huomioon ottamiseksi esimerkiksi tarjoamalla koronavirustestejä tai perustamalla karanteenijärjestelyjä.
- Komissio kehottaa jäsenvaltioita hyödyntämään täysimääräisesti uudelleensijoittamista ja humanitaarista maahanpääsyä koskevaa EASOn verkostoa keskeisenä foorumina, jolla voidaan jakaa tietoja, kehittää uusia työskentelytapoja ja kehittää yhdessä strategioita uudelleensijoittamistoimien käynnistämiseksi uudelleen niiden keskeytyksen jälkeen. Koska uudelleensijoittamisoperaatiot ovat monimutkaisia, jäsenvaltioiden välinen tiivis yhteistyö voi helpottaa uudelleensijoittamisen oikea-aikaista ja sujuvaa jatkamista. UNHCR ja IOM osallistuvat tarvittaessa verkoston työhön.
- Uudelleensijoittamiseen liittyvien yksityisen tuen järjestelmien osalta jäsenvaltioita kannustetaan pitämään viestintäkanavat rahoittajaorganisaatioihin ja yksittäisiin tukijoihin avoimina, jotta ne saisivat tietoa uudelleensijoittamisohjelmien tilanteesta ja mahdollisista tulevista tulijoista. Niissä jäsenvaltioissa, joissa on jo käytössä yksityisen tuen järjestelmiä, tukijoiden rekrytointia ja seulontaa olisi jatkettava tulevan vastaanottokapasiteetin lisäämiseksi.

3. Palauttaminen

Tämän osion tarkoituksena on antaa ohjeita, joilla kansallisia viranomaisia autetaan nykyisen koronaviruspandemian yhteydessä yksilöimään mahdollisia toimenpiteitä, joita voitaisiin toteuttaa niiden menettelyjen jatkuvuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi, joiden tarkoituksena on palauttaa kolmansien maiden kansalaiset lähtö- tai kauttakulku-maihinsa.

Jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on palauttamistoimia ja -menettelyjä toteuttaessaan **otettava täysimääräisesti huomioon kansalliset terveydensuojelutoimenpiteet**, joiden tarkoituksena on estää koronavirustaudin leviäminen ja hillitä sitä, ja sovellettava niitä oikeasuhteisella ja syrjimättömällä tavalla kaikkiin laittomasti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin. Erityisesti olisi kiinnitettävä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilanteeseen ja tarpeisiin. Olisi myös otettava huomioon kolmannen maan oma tilanne kansallisten terveydensuojelutoimenpiteiden ja koronavirustaudin vaikutusten osalta.

Maailmanlaajuisesti toteutetut toimenpiteet koronaviruspandemian hillitsemiseksi **vaikuttavat merkittävästi laittomien maahantulijoiden palauttamiseen**. Jäsenvaltioilla on käytännön vaikeuksia kolmansiin maihin suuntautuvien palauttamistoimien ja -operaatioiden toteuttamisessa. Se johtuu muun muassa siitä, että käytettävissä on vähemmän maahanmuuttoviranomaisten henkilöstöä, joka voi olla vastuussa myös kansanterveystoimenpiteiden toteuttamisesta. Tällaiset vaikeudet liittyvät ensisijaisesti haasteisiin laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten ja palauttamisen parissa työskentelevän henkilöstön suojelemiseksi toteutettavien terveys- ja turvallisuustoimenpiteiden täytäntöönpanossa.

Lisäksi vaikeudet liittyvät kaupallisten lentojen ja muiden liikennevälineiden saatavuuden huomattavaan vähenemiseen ja kolmansien maiden käyttöön ottamiin rajoittaviin maahantulotoimenpiteisiin koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. Frontex tiedottaa säännöllisesti laittoman muuttoliikkeen hallintasoveluksessa (IRMA) toimenpiteistä, joita lentoliikenteen harjoittajat ja kolmannet maat ovat toteuttaneet. Tässä yhteydessä on tärkeää toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet palauttamisoperaatioihin, -menettelyihin ja -toimiin osallistuville aiheutuvien terveysriskien minimoimiseksi.

Näiden välttämättömien toimenpiteiden aiheuttamista väliaikaisista häiriöistä huolimatta palauttamistyötä olisi jatkettava erityisesti toteuttamalla sellaisia toimia, jotka voidaan toteuttaa rajoittavista toimenpiteistä huolimatta (esim. tunnistaminen, uusien asiakirjojen myöntäminen ja osallistuminen tuetun vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotouttamisen ohjelmiin), jotta ollaan valmiita kun palauttamisoperaatioita voidaan jatkaa. **Palauttamismenettelyjä olisi jatkettava niin pitkälti kuin mahdollista**, ja jäsenvaltioiden olisi oltava valmiita, myös Frontexin tuella, jatkamaan palauttamismenettelyjä ja käsittelemään ruuhkaa, kun rajoitusten aiheuttama häiriö on ohi. Komissio ja Frontex tukevat kansallisia viranomaisia niiden toimien koordinoinnissa.

Sellaisten laittomien maahantulijoiden palauttamista, jotka ovat päättäneet poistua vapaaehtoisesti EU:n alueelta, olisi edelleen tuettava ja edistettävä aktiivisesti. Samalla olisi toteutettava kaikki tarvittavat terveyttä koskevat varotoimet. Vapaaehtoiset paluut olisi asetettava entistä enemmän etusijalle, koska ne vähentävät palauttamisoperaatioiden terveys- ja turvallisuusriskejä muun muassa minimoimalla laittomille maahantulijoille ja mukana oleville saattajille aiheutuvat riskit.

Kansallisilla viranomaisilla on käytännön haasteita, jotka liittyvät siihen, miten maastapoistamista edeltävä säilöönotto olisi järjestettävä, kun toteutetaan toimenpiteitä tartuntariskin ehkäisemiseksi ja siltä suojelemiseksi ja koronavirustaudin leviämisen estämiseksi.

Kolmansien maiden kansalaisten tunnistamisessa, uusien asiakirjojen myöntämisessä ja palauttamisessa olisi jatkettava tiivistä yhteistyötä ja yhteydenpitoa kolmansien maiden kanssa. Samalla olisi otettava täysimääräisesti huomioon kolmansien maiden huolenaiheet ja niiden toteuttamat rajoittavat toimenpiteet sekä toteutettava kaikki tarvittavat terveyttä koskevat varotoimenpiteet. Kolmansilla mailla on edelleen kansainvälisen oikeuden mukainen velvollisuus ottaa takaisin omat kansalaisensa. Monet kolmannet maat yrittävät helpottaa ja järjestää ulkomaille jääneiden kansalaistensa kotiuttamista ja toteuttavat terveydensuojelutoimenpiteitä, joita sovelletaan heidän saapuessaan maahan. Jäsenvaltioiden olisi tehtävä yhteistyötä kolmansien maiden viranomaisten kanssa sen varmistamiseksi, että tällaisia kansanterveyttä koskevia toimenpiteitä noudatetaan täysimääräisesti, kun laittomat maahantulijat palaavat lähtömaahansa, jotta palauttamisoperaatioita voidaan toteuttaa mahdollisimman paljon. Komissio on valmis tukemaan jäsenvaltioita takaisinottoa koskevassa yhteistyössä kolmansien maiden kanssa.

Frontex on valmis avustamaan jäsenvaltioita kaikkien ilmaitse kolmansiin maihin toteutettavien palauttamisoperaatioiden järjestämisessä, erityisesti helpottaakseen sekä vapaaehtoisesti palaavien että pakosta palaamaan joutuvien paluuta reitti- tai tilauslennoilla. Se on myös valmis tarjoamaan apua, jota kansalliset viranomaiset saattavat tarvita.

Kaikista kohtuullisista ponnisteluista huolimatta tulee olemaan tapauksia, joissa palauttamista ei voida suorittaa koronaviruspandemian hillitsemiseksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi. Tällaisissa tapauksissa jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta myöntää oleskelulupa tai muu oleskeluun oikeuttava lupa laittomille maahantulijoille yksilöllisten inhimillisten syiden, humanitaaristen syiden tai muiden syiden perusteella, kuten direktiivin 2008/115/EY (jäljempänä 'palauttamisdirektiivi') 6 artiklan 4 kohdassa säädetään.

Palauttamismenettelyt

Koronavirustaudin leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi käyttöön otetut kansalliset toimenpiteet rajoittavat palauttamisviranomaisten mahdollisuuksia olla suoraan yhteydessä palautettaviin henkilöihin ja kolmansien maiden viranomaisiin.

On tarpeen lieventää tällaisten rajoitusten seurauksia, jotta voidaan varmistaa, että toimivaltaisten viranomaisten hallinnollisten menettelyjen aikana toteuttamat toimenpiteet perustuvat kunkin laittoman maahantulijan yksilöllisiin olosuhteisiin ja että niissä otetaan ne asianmukaisesti huomioon, sekä taata oikeus tulla kuulluksi unionin oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti. Sen vuoksi toimivaltaisten viranomaisten olisi käytettävä näiden vaatimusten noudattamiseksi vaihtoehtoisia keinoja, jotka eivät edellytä kolmannen maan kansalaisen fyysistä läsnäoloa tai vähentävät sitä.

Samanlaista lähestymistapaa suositellaan voimakkaasti myös avointen viestintä- ja yhteistyökanavien säilyttämiseksi kolmansien maiden viranomaisten kanssa aikana, jolloin myös monien kolmansien maiden konsulaattihenkilöstöä ei rajoittavien toimenpiteiden vuoksi ole enää yhtä paljon käytettävissä tunnistamismenettelyihin ja uusien asiakirjojen myöntämismenettelyihin. Tämä helpottaisi menettelyjen selkeyttämistä ja etenemistä yksittäisissä tapauksissa ja siten palauttamista sen jälkeen, kun tilanne sen sallii.

Nykyisistä rajoituksista huolimatta vapaaehtoinen paluu on edelleen paras vaihtoehto laittomien maahantulijoiden lähdön tukemiseksi. Sen vuoksi on olennaisen tärkeää edistää mahdollisuuksia vapaaehtoiseen paluuseen ja uudelleenkotouttamistukeen sekä varmistaa tuetun vapaaehtoiseen paluun ja uudelleenkotouttamisen kansallisten ohjelmien jatkuvuus ottaen huomioon koronavirusepidemian vaikutus kolmansissa maissa. Kolmansien maiden kansalaisten, jotka haluavat osallistua tällaisiin ohjelmiin, olisi voitava edelleen osallistua niihin, ja paluuta ja uudelleenkotouttamista koskevaa neuvontaa olisi jatkettava mahdollisimman paljon käyttäen välineitä, jotka vähentävät fyysistä läheisyyttä tai eivät edellytä sitä.

Käytännön ohjeita:

- Haastattelujen suorittamisessa olisi käytettävä videoneuvotteluja, kirjallista yhteydenpitoa tai muita virtuaalisia ja etäviestintäkanavia ja samalla olisi varmistettava tulkkauksen ja oikeusavun saatavuus. Kansallisella tasolla voitaisiin antaa ohjeita kaikille osapuolille.
- Yhteydenpidossa kolmansien maiden konsuliviranomaisiin ja yksittäistapausten käsittelyn eteenpäin viemisessä olisi käytettävä videoneuvotteluja ja muita käytettävissä olevia sähköisiä välineitä, kuten takaisinottotapausten hallintajärjestelmiä.
- Frontexin tukea olisi käytettävä mahdollisuuksien mukaan videoneuvottelun sekä muiden virtuaaliseen ja etäviestintään tarkoitettujen sähköisten välineiden ja kanavien saatavuuden ja käytön parantamiseksi.
- Kolmansissa maissa toimivien maahanmuuttoalan yhteyshenkilöiden ja EU:n palauttamisasioiden yhteyshenkilöiden valmiuksia olisi käytettävä apuna tunnistamismenettelyissä ja uusien asiakirjojen myöntämismenettelyissä.
- Verkkolomakkeita, puhelinhaastatteluja ja muita etäviestinnän muotoja olisi käytettävä palauttamiseen ja uudelleenkotouttamiseen liittyvän neuvonnan jatkamiseksi sekä tuetun vapaaehtoiseen paluun ja uudelleenkotouttamisen ohjelmiin ilmoittautumiseksi. Näihin ohjelmiin ilmoittautumisen määräaikoja olisi pidennettävä. Uudelleenkotouttamispalvelujen tarjoajien kolmansissa maissa olisi pidettävä tiiviisti yhteyttä. Jäsenvaltioiden myöntämien uudelleenkotoutumispakettien mukauttamista olisi harkittava, jos palveluntarjoajat eivät pysty tarjoamaan tavanomaisia palvelujaan kolmansissa maissa.
- Frontexin taloudellista tukea mukautusten tekemiseksi kansallisiin palauttamistapausten hallintajärjestelmiin (RECAMAS) olisi käytettävä palautettavia henkilöitä koskevien tarvittavien tietojen rekisteröimiseksi varmistuen samalla tietosuojasääntöjen noudattaminen.

Vapaaehtoista paluuta varten määrätty ajanjakso

Koska kaupallisia lentoja on rajoitettu huomattavasti ja kolmannet maat ovat ottaneet käyttöön Euroopasta saapuvia henkilöitä koskevia rajoittavia toimenpiteitä, kolmansien maiden kansalaiset, joiden osalta on tehty sellainen palauttamispäätös, jossa myönnetään määräaika vapaaehtoista poistumista varten, eivät ehkä pysty noudattamaan tällaista päätöstä asetetussa määräajassa parhaista ponnisteluistaan ja aikomuksistaan huolimatta. Tämän seurauksena kolmansien maiden kansalaisille voidaan määrätä maahantulokiello palauttamispäätöksen noudattamatta jättämisen vuoksi, kuten palauttamisdirektiivin 11 artiklan 1 kohdassa edellytetään. Laittomia maahantuloja ei kuitenkaan voida pitää vastuullisina eikä heille saisi aiheutua kielteisiä seurauksia tilanteesta, johon he eivät voi vaikuttaa.

Tällaisen tilanteen syntymisen estämiseksi jäsenvaltioiden olisi käytettävä palauttamisdirektiivin 7 artiklan 2 kohdassa säädettyä mahdollisuutta ja pidennettävä vapaaehtoista poistumista varten määrättyä aikaa asianmukaisella ajanjaksolla ottaen huomioon yksittäistapaukseen liittyvät erityisolosuhteet, rajoittavien toimenpiteiden kesto ja luonne sekä liikennevälineiden saatavuus paluumaana olevaan kolmanteen maahan.

Jäsenvaltioiden olisi myös myönnettävä palauttamispäätöksen tekohetkellä vapaaehtoista poistumista varten ajanjakso, joka on pidempi kuin 30 päivää, jos alusta alkaen on selvää, että asianomainen kolmannen maan kansalainen ei voi poistua maasta 30 päivän kuluessa, kun otetaan huomioon tapauksen erityisolosuhteet ja erityisesti käytettävissä olevat liikennevälineet paluumaana olevaan kolmanteen maahan.

Jos vapaaehtoista paluuta varten määrättyä aikaa pidennetään ja jos päätöksen täytäntöönpanoa lykätään väliaikaisesti, laittomille maahantulijoille olisi annettava palauttamisdirektiivin mukainen kirjallinen vahvistus siitä (14 artikla).

Jos vapaaehtoista poistumista varten määrättyä aikaa ei voida noudattaa, koska paluumaana olevaan kolmanteen maahan ei ole liikenneyhteyttä tai minkä tahansa muun henkilön tahdosta riippumattoman ja rajoittaviin toimenpiteisiin liittyvän syyn vuoksi, jäsenvaltioiden olisi pidättäydyttävä määräämästä maahantulokieltoa tai peruutettava määrätty maahantulokielto.

Käytännön ohjeita:

- Tarvittaessa ja sen ollessa oikeasuhteista olisi käytettävä palauttamisdirektiivin 7 artiklan 3 kohdassa säädettyä mahdollisuutta asettaa vapaaehtoista poistumista koskevan ajanjakson ajaksi tiettyjä velvoitteita, joilla pyritään estämään pakenemisen vaara, kuten velvollisuus pysytellä tietyssä paikassa ja luovuttaa henkilöllisyys- tai matkustusasiakirjat viranomaisille.
- Kun pakenemisen vaaran välttämiseksi määrätään toimenpiteitä, olisi käytettävä sellaisia toimenpiteitä, joilla vähennetään liikkumista julkisilla paikoilla ja varmistetaan lähikontaktien välttäminen, kuten säännöllinen ilmoittautuminen videopuhelujen välityksellä tietosuojasääntöjä noudattaen.

Lasten koulutus

Palauttamisdirektiivissä edellytetään, että alaikäisille olisi annettava pääsy peruskoulutusjärjestelmään heidän oleskelunsa pituudesta riippuen sekä vapaaehtoista paluuta varten myönnetyn ajanjakson aikana että maastapoistamisen lykkäämisen aikana (14 artikla) ja säilöönoton aikana (17 artikla).

Pääsyn antaminen peruskoulutusjärjestelmään palauttamismenettelyjen kohteena oleville alaikäisille saattaa olla kansallisille viranomaisille haasteellista koronavirustaudin leviämisen estämiseen ja hillitsemiseen tähtäävien toimenpiteiden vuoksi. Useat jäsenvaltiot ovat tässä tilanteessa ottaneet käyttöön kotiopetuksen tai muita etäopiskelun muotoja. Siinä määrin kuin nämä keinot on asetettu kolmansien maiden kansalaisten käyttöön, toteutetuissa toimenpiteissä olisi otettava huomioon lapsen etu (5 artikla) sekä mahdollisuuksien mukaan asianomaisten alaikäisten ikä ja tarpeet.

Käytännön ohjeita:

- Alaikäisille olisi varmistettava pääsy kotiopetukseen tai muihin etäopiskelujärjestelyihin samoin edellytyksin kuin lapsille, jotka ovat maan kansalaisia. Kotiopetukseen voivat kuulua esimerkiksi verkko-opiskelu, jossa opettajat suorittavat etäseurantaa päivittäin tai viikoittain, kotiopiskelua varten osoitetut lukutehtävät ja harjoitukset, virkistys- ja opetuspakettien jakelu sekä akateemista sisältöä sisältävät radio-, podcast- tai televisiolähetykset.
- Verkko-opiskelun osalta olisi harkittava tarvittaessa internetiin pääsyn ja tietokoneiden saatavuuden lisäämistä lähikontaktien välttämistä koskevia sääntöjä noudattaen.
- Koulutuksen järjestäjien, myös kielikurssien ja epävirallisen koulutuksen järjestäjien, olisi voitava jatkaa toimintaansa keskuksessa, jos lähikontaktien välttämistä koskevat säännöt ja ennaltaehkäisevät terveystoimet voidaan varmistaa, tai etänä verkkopalvelujen avulla.
- Ohjeet koulutuksen varmistamiseksi koronaviruspandemian aikana ovat saatavilla koulutusta kriisitilanteissa käsittelevän järjestöjen välisen verkoston verkkosivuilta (<https://inee.org/>).

Terveydenhuolto

Palauttamisdirektiivissä edellytetään, että kolmansien maiden kansalaisille tarjotaan mahdollisuuksien mukaan kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa. Jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että palautettavilla henkilöillä on osana kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa mahdollisuus saada koronavirustaudin hoitoon tarvittavaa terveydenhuoltoa.

Käytännön ohjeita:

- Laittomille maahantulijoille olisi tiedotettava kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, koronavirustaudin hillitsemiseksi ja leviämisen estämiseksi toteutetuista kansallisista toimenpiteistä, muun muassa käsihygieniasta, lähikontaktien välttämisestä, yskimisetiketistä, karanteenista tai eristämisestä, hygieniatoimenpiteistä, kokoontumisten estämisestä, julkisten tilojen käytöstä, määrättyistä käyttäytymissäännöistä, liikkumisrajoituksista ja siitä, miten toimia, jos he epäilevät saaneensa tartunnan.

Terveystarkastus

Jäsenvaltiot voivat kansallisen lainsäädännön perusteella suorittaa maassa laittomasti oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille kansanterveyteen liittyvistä syistä terveystarkastuksen, jotta voidaan määrittää toteutettavat varotoimenpiteet. Terveystarkastuksessa olisi noudatettava syrjimättömyyden periaatetta ja perusoikeuksia. Näin varmistettaisiin, että kolmannen maan kansalaisen terveydentila otetaan asianmukaisesti huomioon palauttamismenettelyissä EU:n säännösten mukaisesti.

Laittomille maahantulijoille tehtävät lääketieteelliset koronavirustestit ja seulontatarkastukset voivat myös helpottaa takaisinottoa vakuuttamalla kolmansien maiden viranomaiset pienemmästä tartuntariskistä. Samoin takaisinottoa voivat helpottaa kansainvälisten kumppaneiden, kuten Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön, avulla luodut karanteenimahdollisuudet kolmansissa maissa.

Käytännön ohjeita:

- Terveystarkastusten osalta etusijalle olisi asetettava sellaiset kolmansien maiden kansalaiset, joiden tartuntariski on suurin, kuten vanhuksat tai kroonisesti sairaat, sekä kaikki uudet majoitus- tai säilöönottotiloihin tulevat henkilöt.
- Säilöönotto- tai majoitustiloihin saapuville uusille tulijoille voidaan tarvittaessa määrätä 14 päivän karanteeni. Viranomaiset voisivat myös mitata laitokseen saapuvien ja sieltä lähtevien kolmansien maiden kansalaisten ruumiinlämmön taudin oireiden havaitsemiseksi. Mahdollisten tartuntaepäilyjen arviointia varten voitaisiin perustaa päivittäinen seurantamekanismi.
- Palautettaville henkilöille olisi annettava covid-19-lääkärintodistus, jos paluumaana oleva kolmas maa sitä pyytää. Kansainvälisten kumppanien kanssa olisi mahdollisuuksien mukaan tehtävä yhteistyötä palautettavien henkilöiden ohjaamiseksi karanteeniin kolmansissa maissa.
- Palautettavien henkilöiden kanssa lähikontaktissa työskentelevälle henkilöstölle olisi tehtävä säännöllisiä seulontoja.
- Frontexin taloudellista tukea olisi käytettävä mukautusten tekemiseksi kansallisiin palauttamistapausten hallintajärjestelmiin (RECAMAS), jotta järjestelmään voidaan rekisteröidä tieto siitä, onko laitton maahantuli saanut tartunnan tai alttiina tartuntariskille, jos kansallinen lainsäädäntö sallii tietojen rekisteröinnin. Tämä olisi tehtävä tietosuojasääntöjä sekä tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteita noudattaen.

Säilöönotto

Palauttamisdirektiivin 15 artiklan 4 kohdassa edellytetään, että säilöönotettu henkilö vapautetaan välittömästi, kun käy ilmi, että yksittäistapauksessa ei ole enää olemassa kohtuullista mahdollisuutta maastapoistamiseen. Jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden käyttöön ottamien väliaikaisten rajoitusten koronavirustaudin leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi **ei pitäisi automaattisesti tulkita johtavan päätelmään, jonka mukaan kaikissa tapauksissa ei ole enää kohtuullista mahdollisuutta maastapoistamiseen. Useita tekijöitä voidaan ottaa huomioon sen määrittämiseksi, onko kussakin tapauksessa edelleen olemassa kohtuullinen mahdollisuus maastapoistamiseen.**

Käytännön ohjeita:

- Ennen säilöön otettujen maahanmuuttajien vapauttamista koskevia päätöksiä olisi tehtävä henkilökohtaisia arviointoja. Arvioinnissa olisi otettava huomioon säilöön oton enimmäiskesto, palautettavan henkilön säilöön otossa jo viettämä aika sekä henkilöllisyyden selvittämisen, uusien asiakirjojen myöntämisen ja takaisinotto-menettelyiden suorittamisen huolellisuus.
- Kun kolmannen maan kansalainen vapautetaan, olisi tarvittaessa ja sen ollessa oikeasuhteista turvautettava säilöön ottoa lievempiin toimenpiteisiin pakenemisen estämiseksi palauttamisdirektiivin 15 artiklan mukaisesti, kuten esimerkiksi velvollisuuteen pysytellä tietyssä paikassa tai luovuttaa asiakirjoja viranomaisille.
- Mahdollisuuksien mukaan olisi toteutettava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että säilöön otosta vapautettu kolmannen maan kansalainen voi noudattaa voimassa olevia kansallisia kansanterveystoimenpiteitä koronavirustaudin leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi.
- Jotta voidaan varmistaa, että lievemmat keinot vastaavat koronavirustaudin leviämisen estämiseksi ja hillitsemiseksi käytössä olevia kansallisia kansanterveystoimenpiteitä, säilöön oton sijaan olisi käytettävä vaihtoehtoisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan kansallisten kansanterveystoimenpiteiden noudattaminen, kuten säännöllinen ilmoittautuminen videopuhelujen avulla. Näissä toimenpiteissä olisi noudatettava tietosuojasääntöjä.

Erityisten säilöönottolaitosten käyttö, säilöönotto-olosuhteet ja lähikontaktien välttäminen

Suojellakseen ihmisiä koronavirustaudin leviämiseltä kansalliset viranomaiset ottavat käyttöön yhä enemmän toimia lähikontaktien välttämiseksi ja soveltavat muita varotoimenpiteitä. Niitä käytetään myös säilöönottolaitoksissa, joissa sekä säilöön otettujen maahanmuuttajien että henkilöstön terveys ja turvallisuus voivat myös olla vaarassa ja on tarpeen suojata. Tämän vuoksi erityisten säilöönottolaitosten tosiasiallista enimmäiskapasiteettia voidaan vähentää merkittävästi tartuntojen estämiseksi.

Jos jäsenvaltiot eivät näistä syistä pysty tarjoamaan majoitusta erityisissä säilöönottolaitoksissa, ne voivat käyttää muita asianmukaisia tiloja palauttamisdirektiivissä säädettyjen suojatoimien mukaisesti edellyttäen, että varmistetaan lähikontaktien välttäminen ja muut torjunta- ja hygieniatoimenpiteet. Jäsenvaltioiden olisi otettava asianmukaisesti huomioon puolisoitten ja lapsiperheiden oikeus perhe-elämään sekä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilanne.

Käytännön ohjeita:

- Laitoksissa olisi toteutettava torjunta- ja hygieniatoimenpiteitä, joihin kuuluvat lähikontaktien välttäminen ja yhteisten tilojen säännöllinen desinfiointi, ja varmistettava, että käytettävissä on riittävät valmiudet eristämiseen.
- WHO on antanut ohjeita, jotka koskevat koronavirustautiin varautumista ja sen torjuntaa ja valvontaa vankiloissa ja muissa säilöönottopaikoissa (*Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention*)⁽¹⁴⁾. Niissä annetaan hyödyllisiä tietoja siitä, kuinka mahdollinen tautiepidemia voidaan ehkäistä ja kuinka siihen voidaan vastata säilöönottopaikoissa. Ohjeissa korostetaan myös tärkeitä ihmisoikeusnäkökohtia, joita on kunnioitettava koronavirustaudin vastaisissa toimissa.
- Muita kuin välttämättömiä vierailuja voitaisiin rajoittaa koronavirustaudin leviämisen hillitsemiseksi ja estämiseksi; niiden vaihtoehtona voitaisiin käyttää esimerkiksi yhteydenpitoa puhelimitse, verkkoviestintää tai muita välineitä. Tämä ei saisi johtaa perusteettomien rajoitusten asettamiseen asianajajille, holhoojille ja valvontaelimille.
- Muut kuin keskeiset palvelut, kuten ryhmätoiminta ja henkilökohtainen neuvonta, voitaisiin tarvittaessa keskeyttää lyhyeksi aikaa lähikontaktien välttämisen varmistamiseksi.

⁽¹⁴⁾ Saatavilla osoitteessa

<http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/news/news/2020/3/preventing-covid-19-outbreak-in-prisons-a-challenging-but-essential-task-for-authorities>.